

Bazar ertəsi, 20 yanvar 1919-cu il, nömrə 92

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 17 rəbiülaxir sənə 1337. 20 kanuni-sani sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətəri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

YENİ İNGİLİS KABİNƏSİ

Teleqraf, İngiltərədə Dünya müharibəsi əsnasında ilk dəfə olaraq, məmləkətin hali-hərbdə [müharibə şəraitində] olduğuna baxmayaraq, böyük bir müvəffəqiyyətlə seçkilərini təzələyən Britaniya Parlamanının toplandığını bildirdi. Bunun təbii nəticəsindən olmaq üzrə yeni İngiltərə Kabinəsinin təşəkkül eylədiyi də xəbər alındı.

İngilis ünsürünün Avropa ünsürləri arasında ən mütərəqqi, əzmkar və tutduğu işlərində müvəffəq olmayınca əl çəkməz, səbatkar bir ünsür olduğu mərif idi [bilinirdi].

İngilis qüdrəti-idarəsinin [idarə gücünün] aləməşumul [bütün dünyanı əhatə edən] bir şöhrətinə nümunə olmaq üzrə xalqımız arasında birisinin zəkavət və bacarığını bildirmək üçün söylənən “ingilisdür” kinayəsini zikr etmək [yada salmaq] kafidir.

İngilis politikası. Bunun nə olduğunu kim bilməzdi?!

Bir zaman Avropa mütəfəkkirləri ingilislərin müvəffəqiyyətinə heyran və bunun “əsbabi-faiyyəti” [üstün olmasının səbəblərini] aramaqla məşğul olurlardı.

Bu məsələ, bilxassə [xüsusilə] Fransa mütəfəkkirlərini məşğul edirdi.

Avropanın mərkəzində Bismarkdan sonra yeni bir hökumət vücuda gəlirdi. Almaniya milləti gec qalmış olsa da “ingilislik”lə rəqabətə çıxırdı. Bu rəqabət öylə hesaba alınmaz, kitaba keçirilməz rəqabətlərdən deyildi. Bu rəqabət, doğrudan-doğruya İngiltərəni qorxuzurdu. Almaniya bəhriyyəsi [donanması] artır, ticarəti genişləyir, siyasəti dəxi bu nisbətə mütəcaviz [təcavüzkar] bir şəkil alırdı.

Almaniya İngiltərədən ötrü daha əvvəlcə Hindistanı təhdid edən Rusiya kimi deyildi. Daha ziyadə müdhiş idi. Çünki yalnız əsgər qüvvəsi deyil, texnika, elm, fənn və təşkilat cihazları ilə də müsəlləh [silahlanmış] idi. Həqiqətən də, kəndisindən çəki[ni]lər bir hərif idi.

Hətta Almaniyanın az bir zaman içərisində çox tədarüklər gördüyünü, çox tərəqqilər göstərdiyini tədqiq edənlər, ingilis dövrünün intəhaya [nəhayətə] uğramaq üzrə olduğuna zahib olmuş [inanmış, zənninə qapılmış], mövqeyini yeni bir qüvvət və düha ilə ortaya çıxan “almanlığa” tərək etmək sırası gəldiyinə hökm verməyə başlamışlardı.

Vəziyyət həqiqətən də ciddi idi. Qoca

İngiltərə ehtiyat tədbirləri görmək məcburiyyətində idi.

İngilis də ehtiyatsız olarmı?

“Robinzon Kruzo” hekayəsində yalnız bir adaya düşüb də tək başına bir aləm vücuda gətirən və hər şeyi yoxdan sazlayan insan tipi bir ingilis müxəyyiləsindən [təxəyyülündən] doğmamışmıdır?

Bir çox münəqqidlər [tənqidçilər] “Kruzo” tipinin qeyri-təbii olduğunu iddia etmişlər. Fəqət Hərbi-ümumidəki [Birinci Dünya müharibəsindəki] ingilis mətanət və tədbirləri “Kruzo” tipinin xəyal deyil, bir həqiqət olduğunu göstərdi.

Yoxdan ordular yapıldı. Ürf və adət düşkünü, ənənə və tarix əsiri olan ingilis, ömründə ilk dəfə olaraq mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi mükəlləfiyyət] yükünü yükləndi.

Camaat bətnindən yetişmə bir xalq oğlu, qoca bir imperiyanın başına keçərək Britaniya cəzirələrini [adalarını] dünyanın çar ətrafında [dörd bir tərəfində] qaranın [dünyanın quru ərazilərinin] altından bir dərəcəsiyə genişləyən, müxtəlif məkanda, müxtəlif lisanda danışan insanları bir araya topladı və cızılmış məqsədə doğru sürükləyə bildi. Nəticədə dünyanın Rusiya, Almaniya kimi müəzzəm əsgəri dövlətləri ixtilal və inqilab atəşləri içində yaxılıb qırılmaqda ikən, İngiltərədə adi bir zamanda imiş kimi seçkilər icra olunur. Lloyd Corc kabinəsi təkrar bir qaya kimi möhkəm duraraq mövqeyini saxlayır.

Müharibəni müvəffəqiyyətlə bitirmək üçün ingilisləri əsgərlik altına çəkmiş olan Lloyd Corc, kəndisi Mühafizəkar partisinə [Mühafizəkarlar partiyasına] mənsub olduğu halda, ingilis mühafizə-

karlığının əsasını təşkil edən milli bir ənənəni qırmağa ingilis qövmünü vadar etmişdi. İngilis məcburi olaraq əsgərliyə alınmışdı. Bu, İngiltərəni bilənlər üçün Almaniyanın sülh istəməsi qədər nəzərə bəid gəlir [uzaq görünən] bir məsələ idi. Onun üçün də ingilis əsgərliyinin köüllü üsulundan üsuli-icbariyə keçməsi böyük bir inqilab idi. Fəqət İngiltərə tarixinin çoxca qeyd etmiş olduğu qansız inqilablardan.

Müharibəyə şiddətli surətdə davam etmək əzmində ikən, daxili bir inqilab yapmış olan İngiltərə, sülhi-ümumi ərəfəsindəki hazırlığında da digər bir inqilab yapmışdır.

Saqın İngiltərəyə “bolşevizm” girdi, sanmayınız.

Xayı, hangi bir vəq’ədən bəhs etmək istədiyimi duysanız, burada “inqilab” kəlməsi işlətdiyimə belə heyrat edərsiniz.

İngilislərin Hindistanla olan əlaqələrinin dərəcəsiyə kim bilməz? Kim bilməz ki, Hindistan İngiltərənin canı və yaxud təbiri-mərufla [məşhur bir ifadəylə] can şüşəsidir. İngiltərə siyasətinin məhvəri-siyasəti [siyasətinin mərkəzi oxu] daima Hindistanın mühafizəsi üzərinə dönmüşdür. Dostluğunun da, düşmənliliyinin də səbəbi daima Hindistan olmuşdur. Hindistana aşiq olanları, oraya doğru baxanları İngiltərə daima qısqanmışdır. Bununla bərabər ənənəpərəst ingilis “lordluğu” bir hindliyi heç bir zaman bir britaniyalı qədər müsavi, onun qədər həmhüquq və həmvəzifə görəmməmişdi. Dünyanın binnisbə [nisbətən, digərlərlə müqayisədə] ən demokratik bir məmləkəti və tarixcə ən qədim bir

məşrutə [konstitusiyalı] hökuməti ikən halən [hələ də] lordlara qarşı, xalqdan başqa bir şəkildə mərasim və təşrifat [təntənə] istəyən bu torpaqda ingilis olmayan millətlərə qarşı dəxi xüsusi surətdə müamilə yapılırdı [rəftar edilirdi]. Bunun üçün bir hindlinin gəlib də ingilis hökuməti əzasından [üzvlərindən] olması, bir ingilisin icbari surətdə əsgər getməsi qədər böyük bir vəq'ədir, bir inqilabdır.

Birinci vəq'ə müharibənin müzəffəriyyətlə bitirilməsinə səbəb oldu. İkinci vəq'ə də sülhün millətlərin müsavati-hüququ [hüquq bərabərliyi] ilə nəticələncəyi üçün bir fəli-nik [uğurlu əlamət] təşkil etsəydi...

Həddi-zatında [əslinə baxanda], dünyanı istila edən bugünkü demokratik fikirlərin qalibiyyəti qarşısında bir hindlinin nəzarət [nazirlik] məqamını ehraz etməsi [əldə etməsi] əlbəttə ki, böyük bir şey təşkil etməz. Fəqət bu vəq'əni mücərrəd olaraq deyil, ingilis ənənəti [ənənələri] nöqtəyi-nəzərindən görərək mühakimə etməlidir.

Fəqət ingilislər nə qədər mühafizəkar və ənənəçi olsalar da, dərəcəyi-kamala gəlmiş [kamilləşmiş] millətlərin istədikləri haqlarını verməkdə digər cahangir [imperialist] dövlətlər qədər müənnid [inadkar] olmadıqları da bəllidir.

Dərəcəyi-kamala ərib də, haqqını israrla istəyən millətə qarşı güzəşt etmək, bu da bir ingilis ənənəsidir. Bu nöqtəyi-nəzərdən irland homrulu [muxtariyyəti] qanunən qəbul edildi. Hali-hərb keçincə, feilən də tətbiq olunacağına inanmalıdır.

Hindli Ser Sinhanın Britaniya nazirliyinə təyini dəxi hindli milliyətpərvərlərin tələbatına qarşı hind muxtariyyət

və imtiyazatı tövsisinə [imtiyazlarının genişləndirilməsinə] doğru atılmış bir güzəşt politikasının dəlili deyilmədir?

Zənn edəriz ki, odur.

Müqəddəratımızın surəti-həllini sülhi-ümumi məclisindən bəkləyib dururuz. Bu məclisdə nüfuzlu bir söz sahibi olan İngiltərə hökumətinin millətlərin haqlı tələbatını, bizim kimi dövlətlərin hürriyyət və istiqlal tələbindəki iddialarını qəbula mail bir hökumət olmasını əlbəttə ki, arzu edəriz. Kəndi arasına İngiltərə əfkari-ümumiyyəsinədən [ictimai fikrindən] ötrü belə nagəhani [gözlənilməz] olaraq xilafi-ənənə bir hindlini dəxi almış olan Lloyd Corc kabinəsinin istədiyimiz böylə bir hökumət olmasını çin könüldən [ürək-dən, səmimi qəlbədən] diləriz.

M. Ə. Rəsulzadə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

8-nci iclas

(keçən nömrədən mabəd)

Qanun layihələrinin müzakirəsindən sonra növbətdə Parlaman baş katibinə iki müavin seçmək məsələsidir.

Katib müavinləri

Sədr təklif edir baş katibə müavinlər seçilsin.

“Müsavət” nümayəndəsi təklif edir ki, müavinlərin biri “Əhrar” fraksiyasından, digəri də azlıqda qalan millətlər fraksiyonundan olsun.

Quxman azlıqda qalan millətlər fraksiyonu tərəfindən bəyan edir ki, onlar namizəd verməkdən imtina edirlər.

Vinoqradov bəyan edir ki, slav-rus nümayəndələri də müavini-katibliyə [katib müavinliyinə] namizəd göstərməyə cəklərdir.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] - O halda bitərəflərdən olsun.

Bitərəflər dəxi namizəd vermir.

Şəfi bəy [Rüstəmbəyli] - O biri firqələr namizəd göstərmək istəməzsələr, biz “Müsavat”dan göstəririz.

Nəticədə “Əhrar” fraksiyonundan Bayram Niyazi Kiçikxanov və “Müsavat”dan Hacinski Mehdi bəy əfəndilərin namizədliyi qonularaq əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə məzkur [deyilən] iki zat baş katibə müavin seçilirlər.

Komissiyaların təkmili [tərkibinin tamamlanması]

Bundan sonra Sədr bəyan edir ki, komisiyon əzalarından [üzvlərindən] bəziləri nazir, digərləri heyəti-mürəxxəsəyə [nümayəndə heyətinə] təyin edildiklərindən, bəziləri məzuniyyətə getdiklərindən məzkur [deyilən] əzaların yerinə yeni adamlar göndərərək komisiyonları təkmil etmək lazımdır. Binaənileyh [ona görə], xahiş olunur firqələr yeni namizədlər göstərsinlər.

(Sədr hangi komisyondan kimlərin getdiklərini elam [elan] edir. Məclis yeni namizədlər göstərir.)

Məclisi-Məbusan mühafizəsi

Növbədə Məclisi-Məbusan mühafizəsi üçün qvardiya təşkili məsələsidir.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə - Həzər

rat! Bilirsiniz ki, Məclisi-Məbusanın mühafizəsi məsələsinin həlli lazımdır. Bizə bir qüvvə lazımdır ki, iclas günləri, hətta sair vaxtlarda Məclisi-Məbusan binasını mühafizə etsin. Hazırda şəhərimizdə polis nəfəratı [nəfərləri] var, şəhərin asayişini gözləyir. Fəqət, bunlardan bir dəstə ayıraraq Məclisi-Məbusan qaraqolu təyin etmək mümkün deyildir. Zira böylə olsa, şəhərin mühafizəsi zəifləşər.

Binaənileyh [ona görə], biz başqa bir çarəyə təvəssül [müraciət] etməliyiz, bilxassə ki, ümumiyyətlə parlamanların ixtiyarı var kəndi mühafizələri üçün xüsusi dəstə təsis və təşkil etsinlər. Bizə də lazımdır böylə bir bölük təşkil edək. Bu surətlə təşkil olunan mühafizə bölüyü Məclisi-Məbusana tabe olur və həmişə Parlamanı mühafizə edir. Onun məxarici də Parlaman öhdəsinə olur. Bu bölük Məclisi-Məbusan mühafizəsi ilə bərabər, ümumi asayiş də düşünməlidir. Zikr olunan işlərə baxmaq üçün hər parlamanda bir müdafiə komisiyonu təşkil olunur ki, mühafizə bölüyünü tənzim edir və bu məsələyə aid işlərə baxır. Bunun üçün ayrıca bir qanun layihəsi lazım görülməyərək, ancaq təklif edirik 5 nəfərlik bir müdafiə komisiyonu seçilsin.

Sədr namizədlər göstərilməsini təklif edir.

Bitərəflər namından Abuzər bəy Rzayev böylə bir siyahı göstərir:

Musa bəy Rəfiyev (“Müsavat”), Camo bəy Hacinski (sosialist), Qara bəy Qarabəyli (“İttihad”), Aslan bəy Qardaşov (“Əhrar”) və Xosrov bəy Sultanov (bitərəf).

Təklif və siyahı ittifaqi-ara [yekdillik]

ilə qəbul olunaraq Divani-Rəyasətə [Rəyasət Divanına] tapşırıılır ki, mühafizə bölüyü təşkilü üçün smeta hazırlayaraq Parlamanə təqdim etsin.

Kredit

Ləvazim komissiyası sədri C[amo] Hacınski Parlaman binasında təmirat işləri üçün 50 min manat avans buraxılmasını təklif edir.

Təklif qəbul olunur.

Şəki yolları haqqında

“Əhrar” fraksiyası tərəfindən yollar naziri namına [adına] Şəki-Zaqatala ətrafındakı yollar haqqında verilmiş bir sorğunu katib oxuyur.

Abdulla bəy Əfəndiyev və **Kiçikxanov** sorğunu müdafiə edərək birer nitq söyləyir. Ümumiyyətlə, hər məmləkət üçün yolların əhəmiyyətini göstərərək məhsul nöqtəyi-nəzərindən Azərbaycanın ikinci Bakısı hesab etdiyi Şəki və Zaqatala yollarının qayət fəna olduğunu qeydlə deyirlər ki, orada neçə ildir ki, yollar təmir edilmir, kəndlilər böyük xəsarətə düşər olurlar; milyonlarca put meyvə yolsuzluqdan xarab olub çürüyür, əhali isə bundan böyük zərərlər çəkir. Halbuki, məsələn, Zaqataladan Gəncəyə gedən qısa bir yol təmir edilərsə, meyvələr bazara gətirilərək satılar. Bu yolu təmir etmək hökumət xəzinəsinə də güc olmaz, çünki Gürcüstana göndərilən mallardan alınmış 200 min manat gömrük bu məqsəd[lə] sərf edilə bilər.

Məlikaslanov - Sorğuya hökumət tərəfindən Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri Xudadad bəy Məlikaslanov həzrətləri cavab verərək bəyan edirlər ki:

Adətən yollara iki nöqtəyi-nəzərdən baxılır: sövqülceyş [stratejik] və ticarət nəzərindən. Birinci yollar həmişə hökumət xərci ilə təmir edilir, ikinci isə zemski xərcdən [yerli büdcədən]. Azərbaycan yollarının həpsi bu vaxtadək (15 verst müstəsna olmaq üzrə) canişinlik vasitəsilə zemstvo [yerli özünüidarə orqanı] xərcinə təmir edilirdi və bu yollara əhəmiyyət verilməzdi. Şimdi məzkur [deyilən] yollar Azərbaycan Hökumətinə keçdikdə, işlər dəyişmişdir. Mən özüm bu xüsusda hökumətə bir qanun layihəsi vermişəm. Bu günlərdə hökumətdə qəbul və Parlamanə idxal ediləcəkdir. Məzkur qanuna görə yolların həpsi Türük və Məabir Nəzarəti idarəsinə keçəcək və xəzinə xərci ilə təmir ediləcəklərdir.

Ümuri-Xeyriyyə nazirinin məktubu

Bundan sonra katib, Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətindən [Sosial Təminat Nazirliyindən] varid olmuş [gəlmiş] bir məktubu oxuyur. (Məktub ruscadır.)

M. Ə. Rəsulzadə - (yerindən) O nədir, mən anlamıram. Nə üçün yabançı dildir?

Səslər - Qaytarın, öz dilimizdə yazsınlar.

Əsas etibarı ilə kağızın geri qaytarılması qərarlaşdırılmaqla bərabər, məktubun məzmununa əməl olunur və Zəngəzur qaçqınlarının əsəfəngiz [təəssüf doğuran] bir halda olduqları nəzərə alınaraq qərar verilir ki, məbus Klenevskinin qaçqın işlərinə baxmaq üçün göndərilməsinə etiraz edilməsin. Amma bu iş üçün bir də ayrı bir məbus göndərilməyərək Nəzarətə [Nazirliyə] tapşırılsın ki, lazım olsa oraya başqa bir təbib də göndərsin.

Bitərəflər deklarasiyası

Axırda **Yusif Əhmədov** növbədən xaric səs alaraq, bir müqəddimədən sonra Bitərəflər fraksiyonu tərəfindən zeyldəki [aşağıdakı] deklarasyonu oxuyur:

Keçirdiyimiz ağır tarixi bir zamanda bizim siyasi və ictimai həyatımızda Azərbaycanın istiqlalıyyəti və bu istiqlalıyyəti mühafizə etmək ən əsaslı bir məsələlərdən olsun gərək. Bu məsələni layiqincə ifa üçün məmləkətin daxilində və xaricində camaatın etibarını qazanan hökumət olacağı aşkardır. Bu hökumət kəndi fəaliyyətində istiqlalıyyətə və maarif-mədəniyyətə çıxmağa çalışan məmləkət parlamənindəki bitərəf nümayəndələri dəstəsinə dayaqlanmalıdır. Fikrimizcə bunlar cəmiyyətimizin ən səlahiyyətli və məmləkət əfkarını [ictimai rəyini] düzgün əksəndaz edici [əks etdirən] bir dəstədir. Bundan dolayı Parlamənda hazır olan bitərəf üzvlər xüsusi bir dəstə təşkil edərək, Azərbaycanın istiqlalıyyətini hər növ ilə müdafiə və istər daxildən və istər xaricdən üzərinə gələn qara qüvvələrdən mühafizə edəcəkdir. Bununla belə bitərəflər dəstəsi aşağıdakı məqsədləri təqib edəcəkdir:

1) Tez bir zamanda istiqlalıyyətimizi müdafiə edə biləcək qüvvətli ordu təşkil edilsin;

2) Dörd quyruqlu [üzvlü] üsul ilə seçilmiş qanunverici bir palata ilə təşkil ediləcək parlamentolu və demokratik cümhuriyyənin xalq hakimiyəti əsası ilə möhkəmləşməsinə var qüvvəsi ilə çalışacaqdır;

3) Hər növ zəhmətin mühafizəsi və yaxşılaşması üçün bütün yerlərin, hətta xüsusi əmlakın dəxi kəndlilər arasında

təqsim edilməsi [bölünməsi] üçün məmləkətimiz həyatında ictimai təğəyyürətin [dəyişikliklərin] geniş surətdə tətbiq edilməsini tələb edəcəkdir;

4) Məmləkətimizdə Rusiya inqilabi-kəbirinin [Böyük Rusiya inqilabının] qazanları (hürriyyəti-mətbuat, kəlam, ittifaq və qeyrə [mətbuat, söz, ittifaq azadlığı və digər azadlıqlar]) həyata tətbiq edilməlidir;

5) Vergilər fəqərə sinfi öhdəsindən götürülüb sərvətdarlar [varlılar] boynuna at[ıl]malıdır;

6) Qonşu millətlərlə sülh və müsali-mətlə [əmin-amanlıqla] yaşamalrı;

7) Hökumət və ictimai həyatın hər bir dairələrində əqəliyyət [azlıq] təşkil edən millətlərin hüququ təmin edilməlidir;

8) Tez bir zamanda Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] çağırılmalıdır.

Həmin bitərəflər dəstəsi məzkur [deyilən] əsasları həyata tətbiq etdikdə, keçirdiyimiz zamanın şəraitini nəzərə alıb, əhalinin bir və ya digər dəstəsi və sinfi deyil, bəlkə ümum camaatın mənafeyini gözləyəcəkdir. Biz anlayırız ki, ümumi bəşəriyyət əmalına yetmək üçün camaat nifaqla deyil, bəlkə bütün yaradıcı qüvvələri birləşib millətinin parlaq bir surətdə nəşvü-nüma tapmasına [tərəqqisinə] səbəb olmalıdır.

ADLARIMIZ HAQQINDA

“Azərbaycan” qəzetəsinin 91-ci nömrəsində “Adlarımız” ünvanlı məqaləni oxuyub Fərhad Ağazadə cənablarının təsəvvürlərini Məşixət [Şeyxülislamlıq] İdarəsi təhsin edir [bəyənilir] və əlavə edir ki,

mollalara məvacib verilmək xüsusunda Məşixət İdarəsi mükəmməl layihə və büdcə tərtib verib, Ədyan və Məzahib Vəzarətinə [Dini Etiqad Nazirliyinə] təqdim və təsdiq olmağını rica edibdir. Metrik dəftərlərini qayda və nizam üzrə saxlamaq üçün tədbirdə olub və əks surətdə metrik dəftərinə uşaqların təvəllüdlərini səbt [qeyd] etdirməyən valideynə və səbt etməyən mollaya cəza və cərimə olmağın lüzumunu Məşixət İdarəsi nəzərə alıb, bu halda müzakirədə və layihə tərtib verməyə məşğuldur. Mahəza [bununla birgə], Məşixət İdarəsi ərbabi-kamal sahiblərindən rica edir ki, ruhani ümüratına [işlərinə] dair hər bir rəy və təsəvvürləri olsa, qəzetə ilə və bəxüsus [xüsusilə] məktubla və bəlkə şifahən bəyanat verməklə Məşixət İdarəsini müttələ [xəbərdar] edələr ki, ta nəzərdə olan layihə mükəmməl bir surətdə yazılıb Vəzarətin [Nazirliyin] təsdiqinə verilsin.

Məşixət sədrləri:

*Şeyxülislam Molla Ağa Ağaalizadə
Müftü Mustafa əfəndi Əfəndizadə*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Almaniyada

Amsterdam - Berlin əhvalı möhkəm deyildir. Hərçənd indiki əhvalı müəyyən etmək müşkülə də, amma bununla bərabər anlaşılır ki, bolşeviklər hökuməti yıxmaq kimi əzmlərindən dönməmişlərdir. Hökumət ciddi iqdamatdan [tədbirlərdən] ehtiyat edib, fəqət qanlı hadisələrə yol vermişdir. Amma nəticədə isə külli hökumət qoşunları asilərin tərəfinə keç-

mişdir. Hal-hazırda Libknext Vilhelmin yatacaq otağını işğal etmişdir. Vilhelmin nahar otağında isə müsadimə [toqquşma] zamanında qətl edilən matrosların meyitləri qoyulmuşdur. Giranbəha [bahalı] xalılar qanla boyanmışdır. Hökumət, sarayı qarət edən bu cür ünsürlərə qarşı iqdamatdan acizdir.

* İsveçrədən yazılır: Feldmarşal Hindenburg, Müttəfiqlərin rızası ilə öz sadıq qoşunları ilə Berlin üzərinə hücum edir.

* “Forverts” qəzetəsi yazır: Berlin qoşunlarının əksəri, yeni cümhuriyyət qoşunları və külli müsəlləh [silahlı] vətəndaşlar matroslara qoşulmuşlardır. Bunlar sair Spartak tərəfdarları ilə Marstall imarətini kəndilərinə ərkani-hərb (ştab) qərar vermişlərdir. Hökumət qoşunları dəfətlə bu imarəti ələ keçirmək istəmişlərsə də, hər dəfə bolşeviklər tərəfindən püskürdülmüşlərdir.

Kopenhaq - Potsdamdan hökumət qoşunları gəldiyi üçün matrosların gücü əskilmişdir. Yeni qoşunlar matrosların ştabı qarşısında bir nümayiş qurmuşlardır. Matroslar atəş açdıqdan sonra hökumət qoşunları da eyni cavabı vermişlər. Bombardmandan Vilhelm sarayının balkonunu tamamilə dağılmışdır. Ledebur orada bir nitq irad edərək [nitq söyləyərək] Potsdamdan gələn qoşunları məzəmmət edib bu qanlı müsadimələri [toqquşmaları] qardaş öldürücü müsadimə hesab etmişdir. O, saldatlarla matrosların arasını düzəldəcək bir komissiya təşkilini təklif etmişdir. Mumaileyhin [adı çəkilən şəxsin] bu təklifi qəbul edilmişdir. Matroslar qardaş qanına səbəbiyyət verən 20 nəfər öz afserlərini [zabitlərini] həbs etmişlərdir.

Amerikanın müavinəti [köməyi]

Amerika Vəkillər Palatası, Avropanı aclıqdan xilas etməkdən ötrü 100 milyon dollar buraxılması qanununu qəbul etmişdir. Bu qanunun bu yaxınlarda Məclisi-Əyan [Senat] tərəfindən təsdiq ediləcəyi gözlənilir.

İngilis əsgərlərinin Vyanaya vürudu [gəlişi]

Tarixdə birinci dəfə olaraq İngiltərə əsgərləri Vyanaadan keçib getmişlərdir. Bu əsgərlər Vyana şəhərinin arvad və uşaqlarını aclıqdan xilas etməkdən ötrü İtaliyada olan ingilis əsgərləri tərəfindən ianə edilən ərzaq şeylərini gətirmişlərdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransının açılması

Bazar günü hamı nümayəndələrin iş-tirakı ilə Sülh Konfransının birinci dövr ictiməsinin [sessiyasının] cələsəsi [iclası] vaqe olacaqdır.

Almaniyadan ötrü təzə şərait

Almaniyadan ötrü təzə mütarikə şəraiti [atəşkəs şərtləri] təlqin [diktə] etməkdən ötrü general Foş Trevu şəhərinə azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Buna da səbəb, müharibə hərəkəti dayandırıldıqdan sonra Müttəfiq dövlət hərbi əsirləri ilə fəna müamilədə [pis rəftarda] bulunmaq və onları öldürmək olmuşdur. Bundan əlavə, Fransadan və Belçikadan aparılan əmvalın [malların] və makinaların tezliklə qaytarılmasını təkid etmək dəxi lazım görünmüşdür. Burasını qeyd etməlidir ki, Almaniya Hökuməti bir çox itti-

faqlarda [hallarda] mütarikə şəraitinə əməl etməmişdir. Belə ki, indiyə qədər Almaniya hökuməti 4700 parovoz, 130 min vaqon, 5 min yük avtomobil[i], 900-ə qədər böyük top, 1000 ədəd səngər topu, 7 min pulemyot və 6 min aeroplanı verməmişdir.

Cəmiyyəti-Əqvam

Fransa qəzetələri Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] layihəsinin ümdə maddələrini dərc etməkdədir. O cümlədən deyilir ki, sazişdən əlavə [silah] saxlanmağın məhdud bir hala salınması və məcburi həkəm [arbitr] təyin edilməsi, bundan əlavə Sülh Konfransının millətlər arasında təzə münasibət [münasibətlər] düzəltməsi maddələri dəxi daxil edilmişdir. Bitərəf dövlətlər konfransa buraxılacaqlardır, fəqət heç bir millət, Cəmiyyəti-Əqvamın tələb etdiyi məmnuniyyət bəxş təminatı təqdim etməsə, Cəmiyyəti-Əqvam üzvü və ya başqa millətlərlə həmhüquq ola bilməyəcəkdir. Almaniya hökuməti öz borclarını əda etdikdən [qaytardıqdan] sonra başqa millətlərlə həmhüquq ediləcəkdir.

GÜRCÜ-ERMƏNİ KONQRESİ

Yanvarın 10-dan etibarən Tiflisdə Erməni-Gürcü Konqresi başlanmışdır.

Konqre heyəti: İngiltərə və Fransa tərəfindən polkovnik Stuart (sədr), konsul Dora, kapitan Dubar.

Gürcüstan tərəfindən Gegeçkori, N. V. Ramişvili, general Bedezanov, Sabax-taraşvili.

Ermənistandan Artunyan, general

Korqanov, Mamikonyan, Xaçaturyan, Ter-Xaçaturyan və Xanskaryan.

Konfransın dörd iclası olmuşdur.

Bütün əsaslı məsələlərdə konfransda ermənilərlə gürcülər arasında ixtilafı-rəy [fikir ayrılığı] müşahidə olunurmuş. Hər bir kəskin məsələdə qəti söz Müttəfiqlərin imiş. Birinci mübahisə Gürcüstanla Ermənistan arasında olan xətti-hüddud [sərhəd xətti] barəsində imiş. Gürcü vəkilləri konqredə bəyan etmişlər ki, Gürcüstan qoşunları müharibə dayandırıldığı zaman tutduqları yerlərdə yenə durmalıdır. Erməni vəkilləri tələb etmişlər ki, gürcü qoşunları mütarikə əhdnaməsi [atəşkəs sazişi] bağlanan zaman durduğu yerə çəkilsinlər. Hər iki tərəfin nöqtəy-nəzərləri anlaşıldıqdan sonra, Müttəfiq dövlətlər nümayəndələri gürcü vəkillərinin nöqtəy-nəzərlərinə razı olduqlarını bildirmişlərdir. Deməli, bu məsələ Müttəfiqlərin və gürcülərin arzularına müvafiq bir surətdə həll edilmişdir. Bu qərar əleyhinə erməni nümayəndələri protest etmişlərdir.

Bitərəf məntəqədə məmurlar təyini məsələsi dəxi böyük münaqişətə [münaqişələrə] səbəb olmuşdur. Bu məsələdə erməni vəkilləri böylə bir layihə təqdim etmişlər: Bitərəf məntəqədə üç nəfərdən ibarət bir komissarlıq təyin edilsin. Birisi gürcü hökumətindən, ikincisi erməni hökumətindən, üçüncüsü isə yerli əhalidən və bunların hər üçü Müttəfiq komandanının kontrolu altında olmalı imiş. Gürcüstan nümayəndələri isə bu məsələ xüsusunda başqa təklifdə bulunmuşlardır. Bunlar demişlər ki, Ermənistan[[a] Gürcüstandan birər məmur, bitərəf məntəqədə yaşayan hər millətdən də

bir məmur təyin edilməlidir. Nəhayət, gürcülər daha sadə bir təklifdə bulunmuşlardır. Gürcüstan və Ermənistandan birər nümayəndə təyin edilib də bunlar ixtilafı məsələlərdə Müttəfiqlərin əmrinə müti olmalıdırlar [itaət etməlidirlər]. Bu təklif qəbul edilmişdir.

Üçüncü məsələ, bitərəf məntəqədə olan dəmiryol məsələsi imiş. Erməni nümayəndələri erməni və gürcülərdən ibarət olan qarışıq bir komitə tərəfindən yolların işə başladılmasını və ixtilafı məsələdə, hakəza [eləcə, eynilə] Müttəfiqlərə müti olmalarını təklif etmişlərdir. Gürcü vəkilləri bitərəf məntəqədə olan dəmiryollarının Gürcüstan Dəmiryol naziri ixtiyarına verilməsini tələb edirlər. Bu təklifə erməni nümayəndələri etirazla əlavə etmişlər ki, məsələnin bu surətlə həlli bitərəflik əsasını xələdar edir [pozur]. Müttəfiqlər nümayəndələri gürcülərin təklifinə razı olmuşlardır. Bu məsələ də gürcülərin arzusuna müvafiq həll edilmişdir. Erməni nümayəndələri buna da etiraz etmişlərdir.

Konferensiya sədri polkovnik Stuart konferensiya qətnamələrinin mümkün qədər tezliklə tətbiq olunmaları üçün tədbirlər ittixaz edilməsini [tədbirlər görülməsini] gürcü nümayəndələrindən xahiş etmişdir.

Sonra erməni nümayəndələri Axalkələk uyezdində idareyi-zəbtıyyə [asayışə nəzarət edən idarə] təşkil edilməsi məsələsinin konferensiyada mövqeyi-müzakirəyə qoyulmasına çalışmışlardır. Erməni nümayəndələrinin bu təklifinə gürcü nümayəndələri tərəfindən protesto edilmişdir. Gürcü nümayəndələri demişlər ki, Axalkələk uyezdinə dəxli olan məsələ-

lər Gürcüstanın daxili işlərinə nisbəti olan məsələlər cümləsindəndir. Buna görə də nə Ermənistan hökuməti və nə də konferensiya bu məsələlərə qarışa bilməz. Gürcü nümayəndələri qeyd etmişlər ki, Axalkələk uyezdində müştərək kontrol komissiyalarının vücuda gətirilməsi də Gürcüstan Hökuməti tərəfindən daxili işlər misalınca tətbiq ediləcəkdir.

Müttəfiq dövlət nümayəndələri gürcü nümayəndələrinin bu fikrinə razı olmuşlardır. Axalkələk uyezdi məsələsi də konferensiya müzakirəsindən qaldırılmışdır.

Hərbi əsirlər məsələsi müzakirə edildikdə, erməni nümayəndələri Gürcüstanla Ermənistan arasında müharibə başladığı gündən cinayətkarlıqda müttəhim olmayan həbs edilmiş ermənilərin azad edilməsi təklifində bulunmuşlardır. Gürcü nümayəndələri izhar etmişlər ki, konferensiyanın böylə bir təklifi qəbul etməsi yenə də Gürcüstan Hökumətinin daxili işlərinə qarışmaq deməkdir. Müttəfiq dövlət nümayəndələri gürcü nümayəndələrinin bu fikrinə şərik olub izhar etmişlər ki, Gürcüstanda həbs edilən ermənilərin azad edilmələri məsələsi konferensiya müzakirəsindən qaldırılmalıdır.

Nə miqdarda əsgər saxlamaq məsələsində hər iki tərəf arasında saziş hüsula gəlmişdir. Bu məsələ müzakirə edildiyi zaman gürcü nümayəndəsi polkovnik Stuartdan xəbər almışdır ki, Müttəfiq dövlət komandanlığı Gürcüstan Hökumətini Ermənistan Hökumətinin təkrar hücumundan təmin edirmi? Polkovnik Stuart cavab vermişdir ki, Müttəfiq dövlət komandanlığı tələb edilən təminatı Gürcüstan Hökumətinə verir. Hərgah,

Ermənistan Hökuməti tərəfindən təzə hücum olarsa, Müttəfiq dövlət komandanlığı bu hücumu Ermənistanla Gürcüstan arasında deyil, bəlkə Ermənistanla Müttəfiq dövlətlər arasında müharibə səbəbi ədd [hesab] edəcəkdir.

Bura qədər olan əsgəri və siyasi məsələlər konferensiya tərəfindən həll edilmiş hesab olur.

Növbədə erməni nümayəndələri tərəfindən qaldırılmış olan “bon” [pul] məsələsinin müzakirəyə qoyulmasıdır. Müttəfiq dövlət nümayəndələri gürcü nümayəndələrinin etirazına baxmayaraq, bu məsələnin konferensiya tərəfindən müzakirəyə qoyulmasını etiraf [qəbul] etmişlərdir. Gürcü nümayəndələri bu məsələnin təhriri [yazılı] olaraq Gürcüstan Hökumətinə təqdim edilməsini polkovnik Stuarta təklif etmişlərdir. Polkovnik Stuart gürcü nümayəndələrinin bu təklifini qəbul etmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Gürcü-erməni mütarikəsi

Gürcü-erməni mütarikə [atəşkəs] müşavirəsinin axırıncı iclası vəqə olmuşdur. Müşavirə nəticələri bu günlərdə elan ediləcəkdir.

Gürcü nümayəndəsi Kubanda

Gürcüstan hökuməti qərara almışdır ki, bu yaxın günlərdə Kuban hökuməti nəzdinə siyasi bir nümayəndə təyin etsin. Gürcüstan siyasi nümayəndəsi Yekaterinodar şəhərində qalacaqdır.

Erməni əsirləri

Gürcü-erməni müharibəsi zamanın-

da həbs edilib Kutaisə göndərilən erməni əsirləri qayıtmaqdadırlar.

Bolşeviklər Litvada

Kopenhagen xəbər verirlər ki, Litvada Şura hökuməti təşkil edilmişdir. Mərkəz Riqa şəhəridir.

Bolşeviklər Pribaltikdə

“Tayms” qəzetəsinə Stokholmdan xəbər verirlər ki, Baltik səvahili [sahilləri] quberniyalarında vücuda gələn əhval xeyli ciddidir. Bolşeviklər və latışlar Estoniyanı işğal edib qarətə başlamışlardır. Bunlar Revel şəhərinin 65 verstliyindədirlər.

Bolşeviklər Polşada

Simsiz teleqrafla Rusiyadan xəbər verirlər ki, Lehistanda [Polşa] Tomaşuv dairəsində hökumət milissiyası bolşeviklər tərəfindən tərk-silah edilmişdir. Dombrov rayonunda bolşeviklərlə lehlər [pol-yaklar] arasında ciddi müharibə vəqə olmuşdur.

* Varşavadan “Tayms” qəzetəsinə xəbər verirlər ki, bolşeviklər Kovno və Vilnoya hücum etməyə hazırlaşırlar. 60 min Polşa əsgəri bolşeviklərə mümaniat [müqavimət] göstərməyə hazırdır. Lakin bunların kifayət qədəri mühimməti-hərbiyəyələri [silah-sursatı] yoxdur.

Bolşeviklər sülh istəyirlər

Rusiya əhvalı haqqında “Royter” agentəliyinə teleqraf edirlər ki, bolşevik hökuməti yenə də sülh təklifi ilə Müttəfiq dövlətlərə müraciət etmişdir. Bolşeviklərin şəraiti [şərtləri] yenə də həman

şəraitlərdir ki, noyabr ayında Norveç hökuməti vasitəsilə təklif etmişlərdi. Bolşeviklərin təklifi Müttəfiq dövlətlər tərəfindən cavabsız qalmışdır.

SEVİMLİ ÖLKƏM

Şiş ucları buludlarla döğüşən
Dağlarında buzları var ölkəmin.
Göy otlardan ipək paltar geyinən
Tarlaları, düzləri var ölkəmin.

Göylərində qaraquşlar süzərlər,
“İşmə”sində ceyranları gəzərlər,
Gözəllərin mahnılara düzərlər,
Maral gözlü qızları var ölkəmin.

“Quzğun” dəniz oynar ayaqlarında,
İşiq saçan nefti torpaqlarında.
Tərixlərin altun yarpaqlarında
Dadlı-dadlı sözləri var ölkəmin.

“Yanar dağ”larında yalav coşarmış,
Ona tapınmaya ellər qoşarmış,
Bir çağ varmış, ölkəm azad yaşarmış,
Bu yollarda izləri var ölkəmin.

İpəyindən qızlar çadra geyərlər,
Ölkələrin azad görmək dilərlər,
Bu yerləri bütün ellər sevelər,
Yalnız bizdə gözləri var ölkəmin.

*Cəfər Cabbarzadə
1 kanuni-sani [yanvar]*

MƏTBUAT

“Yedinaya Rossiya” qəzetəsi Rusiyanın şərqində, şimalında və cənubunda rus camaatının “Vahid Rusiya” şüarı ilə

birləşərək mübarizəyə qalxışdıqlarında rus ruhu, rus mədəniyyəti və rus həyatının dirilməsi əlaməti görərək, öz qandığı kimi “rus ruhu” ilə ruhlanır və sosializm bayrağı altında rus millətçiliyi siyasəti yürüdən firqələrin hərəkətində bir fəaliyyətçi [uğurlu əlamət], bir ayıqlıq [aydınlıq] görərək yazır ki:

“Biz rus milli həyatının ümumi cərəyanından ayrı düşdük. Lakin burada da birləşmiş rus millətinin təzədən həyata başlamasının yaxlaşdığını hiss edirik. Həyatımızın bir çox məsələsində [məsələlərinə], xüsusən hadisələri-cariyyəyə [cari hadisələrə] nəzəriyyəmizdə artıq birləşdik. Rusiyanı məhv edən bolşevizm məsələsinə, əcnəbilərin vüruduna [gəlişinə], özünü Rusiyadan ayırmış olan qonşularımızın hərəkətinə qarşı nöqtəyi-nəzərimizdə, general Biçeraxov ətrafına toplaşmış olan rus qüvvəyi-əsgəriyyəsinin [hərbi qüvvəsinin] saxlanmasına olan münasibət və rəftarımız bir olub bu məsələlərin həpsində biz bir dil ilə danışıq. Şimdi ancaq birliyimizi daha dərin və daha möhkəm anlayıb, ictimai təşkilatla daha da möhkəmləşdirmək və burada, Zaqafqaziyada, Rusiya tələbat və arzusu təmsili yaratmaq qalır. Şimdi biz var qüvvəmiz və bacarığımızla birləşməyə çalışmalıyıq, rus hökuməti bizim əyalətə (yəni Zaqafqaziyaya) qayıtsın.”

Keçən il bu vaxt Zaqafqaziyanı rus hökuməti əlindən çıxarmamaq üçün “qənimə qalınca günü mənə qalsın” deyər, heç olmazsa rus sözü xatirəsi üçün anarxistlərlə ümumi dil tapmış olan “Vahid Rusiya”çılar bu il də Denikin ordusunun hərəkətindən ruhlanaraq monarxistlərlə birləşir və yenə demokratiya ilə “ümumi

dil” tapırlar. Fəqət bu dəfə təəssüf etməlidirlər ki, demokratiya ilə onların arasında böyük bir uçurum var. Həm o qədər böyük ki, Podşibyakin bu gün ruh aldığı şimala bir nəzər atsa demokratiyanın (menşeviklər və sağ ictimaiyyəni-inqilabiyyun [sosialist-inqilabçılar] firqəsinin) artıq bolşeviklərlə birləşmək üzrə olduğunu, həm də həman “ümumi dil” tapanlar əleyhinə birləşdiklərini dəhşətlə görər.

Uzaq getmək nə lazım: Podşibyakin demokratiyanı öz tərəfinə çağırmaqda ikən Bakı demokratiyası ümum Zaqafqaziya fəqərəyi-kasibəsini [proletariatını] “Vahid Rusiya”çılar əleyhinə mübarizə üçün birləşməyə dəvət edir.

* * *

Ümum erməni ziyalıları bila-fərqi-məslək [əqidə fərqi olmadan] “Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqı” adı ilə bir cəmiyyət təşkil edərək bu bayraq altında birləşmişlərdir. Bu münasibətlə “Naşe Vremya” qəzetəsi baş məqaləsində ittifaqın məqsəd və vəzifindən [vəzifələrindən] bəhslə deyir ki:

“Qafqaziya ermənilərinin düşmüş və düşməkdə olduqları milyonlarca müsibətə böylə ümum [bütün] milli-mədəni qüvvəni birləşdirmədən əlac etmək mümkün deyilsə, xarabazara dönmüş altı vilayətdən təcəddüd etmiş [yenilənmiş, bərpa edilmiş] Ermənistan yaratmaq əsla bunsuz caiz olamaz.”

Ona görə məzkur [adı çəkilən] qəzetənin zənnincə, ümum erməni mərkəzlərində milli-mədəni qüvvələr bu surətlə birləşməli, ittifaqlar təşkil etməlidirlər. Qəzetə inanır ki, böylə də olacaq və

dərdlərə dərman tapılacaqdır. Çünki vəzifə nə qədər ağır olsa da, “ermənilərin milli əzmkarlığı, lazımı miqdarda mədəni qüvvənin mövcudluğu, ermənilərin xəllaqiyyət [yaradıcılıq, sənətkarlıq] hissi, doğma yurdlarına, vətənlərinə olan heyratəmiz meyil və məhəbbətləri, milli idrakin yüksəkliyi və Müttəfiqlərin köməyinə ümidvarlıq və iman kimi amillər qəzetənin etiqadını daha artırır və o inanır ki, ermənilər vəzifələrini daha qolaylıqla ifa edib naili-məram [məqsədlərinə nail] olacaqlardır.”

Böylə birləşməni hamı üçün xeyirli hesab edərək qəzetə sair qonşu millətlərin də ziyalılarının birləşməsinə arzu edir və yazır ki:

“Biz arzu edərdik, qonşu millətlərin ziyalıları erməni ziyalıları kimi rəftar edəydilər. Böylə milli-mədəni dəstələr sırf mədəni və xəllaqiyyət məqsədləri təqib edərək, qonşu millətlər arasında lazım olan sədaqət və müvafiqətlə [uzlaşmayla] yaşamaq əsası qurulmasını asanlaşdırarlardı. Biləssə ki, böylə vifaq [həmrəylik] və sədaqət olmadıqca, ayrı-ayrı millətlərin ziyalıları ittifaqı lazım gələndə məhsulu verməkdən aciz qalarlar. Qafqaziyanın ümumi [bütün] ziyalı qüvvələrinin ittifaqı lazımdır.”

ORDAN-BURDAN

“... Sonra, qubernatorun hökmünə görə «Həccinqəbul» stansiyası mühafizə qoşununun bütün zabitləri Qriqoryansın qabağında cərgə ilə durdular. Qriqoryans heç birisini tanımadı... Səhərdən bütün Azərbaycan əsgərləri Qriqoryan-

sın qabağından dəstə-dəstə keçirdilər. Qriqoryans bunlardan heç birisini tanımadı.”

Qəzetələrdən

Qriqoryans Bakıya gəlib nəql edir ki, on üç nəfər erməni gözümlə qabağında güllələndilər. Mən də onların içində idim.

Camaat təəccüb edir:

- Kim güllələdi?
- Azərbaycan əsgərləri!
- Harda?
- “Həccinqəbul” istansasında!
- Nə vaxt?
- Filan tarix, filan gündə!
- Nə çağ?!
- Günün günorta çağ!?
- Kim gördü?
- “Həccinqəbul” istansasının cəmi qulluqçuları!
- Bəs sən nə tövr diri qaldın?
- Möcüz əmələ gəldi!

* * *

Erməni qəzetələri dadü fəryad edirlər: Haçnadək bu vəhşilik?!

Tələb edirlər ki, bu iş təhqiq edilib müqəssirlər cəzələnsin.

* * *

Qubernator, Qriqoryans və Paronyan yavaş-yavaş, xəlvət-xəlvət, ahəstə-ahəstə “Həccinqəbul” istansasına yaxınlaşıb birdən hüzur çıxırlar.

- Qaçma, dayan!!!

Hamı təəccüblə baxır, qaçmaq fikri olan yoxdur.

- On üç nəfər ermənini güllələyən əsgərlər hansıdır? Tez cavab verin!

Camaatın təəccübü daha da artır:

- Hansı on üç nəfər erməni? Kim onları güllələyibdir? Haçan? Harda? Kim gördü?

Qriqoryans döşünə döyür:

- Belə mən gördüm, mən!!!

- Öldürənləri tanıyırsan?

- Tanıyıram!

- De görək kimdir?

- Zabitləri və əsgərləri göstərin deyim!

“...Sonra qubernatorun hökmünə görə “Həccinqəbul” istansiyası mühafiz qoşununun bütün zabitləri, Qriqoryansın qabağında cərgə ilə durdular. Qriqoryans heç birisini tanımadı. Səhərdən bütün Azərbaycan əsgərləri Qriqoryansın qabağından dəstə-dəstə keçirdilər. Qriqoryans bunardan heç kəsi tanımadı. Pəs məlum oldu ki, Qriqoryansın dediyi sözlər məhz yalan və iftiradır.”

Amma mənim əqlimə görə, gərək Qriqoryans yalnız bir zabitlərimizin və əsgərlərimizin “tamaşası” ilə kifayətlənməyəydi və tələb edəydi ki, qoşunun tüfənglərini də göstərsinlər. Bəlkə tüfənglərdən tanıyırdı. Sonra əmr verəydi ki, nə qədər pulemyotları var hamısını göstərsinlər, çünki mümkündür ki, pulemyotla “gülləbaran” edilmiş. Ondan sonra buyuraydı ki, hər nə top var çıxartsınlar meydana. Ola bilər ki, erməniləri top ağzına qoyubdurlar və Qriqoryans topla

tüfəng arasında “şəkk” edibdir. Bunlardan sonra gərək patronları sayaydı. Top güllələrinin hesabını biləydi. Bədəhu [sonra] hər nə bomba, dinamit və barut anbarı var, hamısının yerini biləydi və axırdan-axıra tələb edəydi ki, “Həccinqəbul” istansiyası ətrafının planı çəkilib ona verilə ki, bəlkə ermənilər öldürülən yerin hara olduğunu planla tapa biləydi...

Lakin görünür ki, Qriqoryans üçün yalnız zabitlərimizi “görmək” və əsgərlərimizə “tamaşa” etmək kifayət imiş...

Üzümüzün “aləm” qabağında ağ olduğunu hiss edib də kamali-təfaxürlə [iftixarla] deyirik ki:

- Qriqoryans yalançı imiş!

Doğrudur, üzümüzün ağ olduğunu kamali-təfaxürlə hiss etməyə haqqımız vardır, lakin özümüzün də dedikcə [olduqca] safdərun [sadələvh] olduğumuzu kamali-təəssüflə boynumuza almalıyıq!

Filankəs

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Kanuni-saninin [yanvarın] 10-dan etibarən Gəncə, Tiflis və Bakı miyanında [arasında] xətti-müstəqimlə [birbaşa] telefon müxabirəti [əlaqəsi] təcrid [bərpa] edilmişdir. Telefonla danışmaq haqqı işbu qərar üzrədir:

1) Bakıdan Tiflisə adi danışmaq üçün 3 dəqiqə danışmaq 7 rublə 50 qəpik. Hər artıq dəqiqəyə 2 rublə 50 qəpik verməlidir. Təcili danışmaq üçün 3 dəqiqə – 22

rublə 50 qəpik, hər artıq dəqiqəyə 7 rublə 50 qəpik; təcili və qeyri-təcili danışıq sifarişinə üçün 2 rublə.

2) Gəncədən Tiflisə adi danışıq üçün 3 dəqiqəyə 3 rublə, hər əlavə bir dəqiqəyə 1 rublə. Təcili danışıq üçün 3 dəqiqəyə 9 rublə, əlavə bir dəqiqə üçün 3 rublə. Adi və təcili danışıq sifarişinə üçün 2 rublə.

3) Bakıdan Gəncəyə adi danışıq üçün 3 dəqiqə – 4 rublə 50 qəpik. Əlavə bir dəqiqə üçün 1 rublə 50 qəpik. Təcili danışıq üçün 3 dəqiqə – 13 rublə 50 qəpik, əlavə bir dəqiqə – 4 rublə 50 qəpik, sifariş haqqı 2 rublə.

* Bakıdakı “Kooperatsiya” istehlak cəmiyyəti Lənkəran xalq təsərrüfatı şurasından bir müraciətnamə almışdır. Müraciətnamədə Lənkəran və qəzalarında müstəhlilin [istehlakçılar] dükanlarının güşadı [açılması] lüzumiyəti göstərilir. Zira böylə dükanların yoxluğu o ətrafda bahalığın böyüməsinə səbəbiyyət vermiş. Lənkəran xalq təsərrüfatı şurası bütün əhaliyə müraciətə müstəhlilin işlərinə müavinət [kömək] etməyi təklif və tövsiyə edir.

* Bakı Ovçular cəmiyyətini[n] heyəti-rüəsası [rəyasət heyəti] Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətə cəmiyyətin əzasına [üzvlərinə] silah saxlamaq üçün vəsiqə verməyi rica etmişdir. Daxiliyyə Nəzarəti cəmiyyətə xəbər vermişdir ki, 1919 sənəyədək yazılmış bütün cəmiyyət əzasının siyahısı qubernatora təqdim edilməlidir.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi], Ərzaq Nəzarə-

tinə müraciətlə Qarabağda qaçqınlar üçün çayxana və iaşə məntəqələri açmaqdan ötrü Parlaman üzvü Klenevski ixtiyarına Gəncə ərzaq anbarından 50 put qəndlə, 2 put çay buraxılmasını xahiş etmişdir. Ərzaq Nəzarəti Gəncə vilayətinin ərzaq nümayəndəsinə yazıb xəbər vermişdir ki, məzkur [adı çəkilən] Klenevski ixtiyarına Qarabağ qaçqınlarına sərf edilməkdən ötrü 50 put qənd buraxsın.

* Oqanesov nam [adlı] bir nəfər Ərzaq Nəzarətinə verdiyi ərizəsində yazır ki, keçən il taxıl cəm edildiyi zaman Cəfərli kəndində 21 kisədə 133 put özünə məxsus buğda həcz [müsadirə] edilib Qazax ərzaq anbarına aparılmışdır. Ərzaq Nəzarəti Gəncə vilayətinin Ərzaq vəkili-nə xəbər vermişdir ki, həman buğda, kisələri ilə bərabər sahibinə qaytarılsın.

* Qarabağ qaçqınlarına müavinət etməkdən ötrü Klenevski ixtiyarında olan komissiyaya təyin edilmiş Ərzaq Nəzarətinin kargüzarı Çerdanova tapşırılmışdır ki, məhəllində [yerində] ərzaq işləri ilə aşına olub, müfəssəl məruzə təqdim etsin.

* Maarif Nəzarəti Ərzaq Nəzarətinə müraciət edib dəftərxana qulluqçuları üçün papiros buraxılması təklifini etmişdir. Ərzaq Nəzarəti Maarif Nəzarətinə xəbər vermişdir ki, Nəzarətin anbarlarında tənəki və papiros olmadığına görə, Aksiz İdarəsinə müraciət etməlidir.

* Ərzaq Nəzarəti dəmiryollarda vaqon təyin edən büroya xəbər vermişdir ki, Dərbənd Ərzaq İdarəsinin istidasına [xahişinə] görə Dərbəndə ərzaq şeyləri aparmaqdan ötrü bir dənə örtülü vaqon verilsin.

* Ərzaq Nəzarəti Kruçkinə icazə vermişdir ki, Dağıstan hökumətində olan vəkil Levkin adına olaraq 5 min ədəd boş kisə aparsın.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən

(Xüsusi müxbirimizdən)

Türk qoşunları Azərbaycanın hissəsi olan İrəvan quberniyasının bəzi yerlərini istila etdiyi zamanda, həman quberniyanın bir neçə yerləri Azərbaycan idarəsində qalmışdı. Orada dəxi qubernatorluq olmadığı üçün fəvqəzəkir [yuxarıda adı çəkilən] parçanı Gəncə quberniyasına mülhəq [birləşdirmişdilər] və bir pristav təyin edilmişdi. Bu parçaya Ordubad şəhəri dəxi daxil idi. Axır zamanda Türk qoşunu Azərbaycanı və qeyri yerləri təxliyə eyləyib getdikdə, bu yerlər sahıbsız qalmışdı. O biri tərəfdən Ermənistan (Ararat) hökuməti və Andranikin dəstələri bu yerlər əhalisinə böyük zülmələr etməkdə idilər. Oradan Azərbaycan hökumət və paytaxtına übur [keçid, yol] olmadığı üçün əhali çarəsiz qalmışlardı. O cəhətə, Ordubad əhalisi Gəncə valisinə neçə nəfərin dəst-xətti ilə imzalanmış bir ərizə vermişlərdir. Ərizələrində deyirlər ki:

“Biz sahıbsız qalmışıq. Gəncəyə übur yoxdur. Bir yandan da erməni hökuməti bizə əziyyət və azar verir. Halbuki, türk qoşunları burada olduğu zaman bizdən əsgər cəm eyləmişdi. Bizim mütəşəkkil idarələrımız vardı və hazırlanmış əsgərlərimizi hər bir zamanda müdafiə eyləyirdi. Lakin, türklər gedəndən sonra bir

yandan hökumət olmadığı, digər tərəfdən əsgərlərimizin zabıtsız qaldığı cəhətdən işlərimiz fəna bir halda qaldı. Bu cəhətə biz, siz cənablardan rica edirik ki, bizim bu ərzihəlimizi Azərbaycan Hökumətinə yetirib, bizim baramızda lazım olan tədabirdə bulunaraq [tədbirlər görərək] tezliklə bizlərə zabıtlar, hökumət məmurları göndərəsiniz. Vəilla [yoxsa] bizim canımız, malımız tarac olmaqdadır.”

Eşitdiyimizdə görə, Gəncə valisi bu ərizə ilə bərabər öz məruzətını Azərbaycan Hökumətinə təqdim edib, hökumətin bu barədə sərəncamını diləyir. Hökumət isə bu barədə ciddi tədabir ittixaz etməkdədir [tədbirlər görməkdədir].

Əlif. Sin.

BİZƏ YAZIRLAR

Lənkərandan

Lənkəran müsəlmanlarının halı gündən fənalaşır. Xaxolların etdiyi zülüm və sitəm müsəlman kəndlərində şiddətlənir! Hər gecə quldur dəstəsi kimi müsəlman kəndlərinə dağılıb qarət etməklə iktifa [kifayət] etməyib, biçarə kənd qadınlarının ismətinə təcavüz edirlər. Həftədə iki dəfə olan Masallı bazarının yolunu kəsib, gedən şəxslərin pulunu və mindiyi atı əllərindən alırlar. Müsəlmanların qoyun və qaramalarını ilxı sürüsü kimi özlərinin məxsus malları hesab edib evlərinə aparırlar.

Hər kənddə keşikçi təyin edilib, quldurlar gələndə vaxtda “canavar gəldi, qaçınız” qışqırtısını eşidən arvad, uşaq və kişilər kəndi şeylərini evdə qoyub qaçırırlar.

Qış zamanı səhraya dağılıb həman gecəni xəndəklər içində ömürlərini keçirdirlər. Yırtıcı canavar dəstəsi kəndə gəlib evləri qarət edib, gördüyü şəxsləri də öldürürlər.

Sahibsiz müsəlmanların çəkdiyi əziyyət və sitəmi qələm yazmaqdan acizdir. Hərgah, Lənkəran nahiyəsinin əhvalatı müfəssəl yazılsa, bir kitab cəm etmək olar.

Keçən həftə xaxollar Çaxırlı kəndinə hücum edib, ittifaqən [təsadüfən] “Müsəvat”ın Lənkəran şöbəsinin sədri Yusif bəy Bayraməlibəyov həman kənddə özünü pünhan etmiş, bunların hücumunu eşidib, qaçıb gizlənib, biçarənin şeylərini və pulunu, 9 ayda bolşevikdən gizlənən halda başına gəldiyi qəzavü-qədəri təlif etdiyi [yazdığı] kitabını da məa [həmçinin] aparıblar. Tələfatı üç min manatdan ziyadədir. Oranı qarət edəndən sonra Məşhədi Şahpələngin evinə gedib, onu çox döyüb, zülüm edəndə, oğlu gimnaziya şagirdi Fətulla deyir:

- Təvəriş! [Yoldaş!] Nə istəyirsiniz alınız, daha əziyyət nə üçündür?

Cavabında:

- Mən təvəriş deyiləm. Düş qabağım, səni öldürəcəyəm. Səndə nə ixtiyar var mənimlə danışasan?

Biçarəni ayaqyalın at qabağında aparıb qəbristanə, öldürərkən beş min manata atası qanını alıb azad etdirdi.

Sabahı gecəsi gəlib Nəsrəddin Şahbaz oğlunun 60 qoyununu aparırlar. Bu əhvalatı camaat gedib Ərkivan komissarı Neparidzeyə şikayət edib, o da 7 nəfər saldat, ikisi rus, beşi Qızılağac müsəlman bolşeviklərindən, orada qalmalarını təyin edibdir. Bunların zülmü daha da pis

keçdi. Hər evdən 100 manat alıb, gündə bir qoyun, 300 yumurta, 10 girvənkə yağ və 5 dənə toyuq alırlar.

Bunların quldur yoldaşları kəndə gəlmirlər. Gəlmirlərsə də, kövsəndən qoyun və mal aparırlar. Camaat isə bunların zülmələrindən və kifayətsizliyindən cəzana gəlib bunları da boşladılar.

Qarabucaqdan

Dekabrın 29-da gecə saat 7-də 4 nəfər xaxollardan Qarabucaq kəndinə gəlib orada Hacı Molla Əziz Musazadənin evinə girib, evindəki qiymətli şeylərini və min manat pulunu götürüb və onun qonaqları Mirzə Əhməd Əhmədovdan 800 manat pul və Xəlifədən 500 manat alır. Sonra hər evə girib, müsəlmanları qarət edib gedirlər.

Teymur bəy Bayraməlibəyov

İDARƏDƏN CAVABLAR

“Dan Ulduzu” əfəndiyə: “Qurd oğlu qurd olar” məqaləniz, siyasi bir məqalə olmaq üçün zəifdir.

Səməd Babaoğlu və öz imzasını öz dilində yazsa bilməyən Rəzzaq Cəfərqulu əfəndilərə: Dəmiryol İdarəsində sizə qulluq verməyib də sizdən sonra ərizə verən gürcüyə qulluq verildilər deyə şikayət edirsiniz. Çox heyflər olsun! Ancaq nəyə? Dəmiryol İdarəsi müsəlmanı qoyub da əcnəbiyə qulluq verməsinəmi, yoxsa həman əcnəbinin siz müsəlmanlardan elm və təcrübədə daha layiqli olduğu keyfiyyətinəmi? Bunu biz də bilmirik... Dəmiryol məktəbinin hələ indiyə qədər

açılma[ma]sı haqqındakı şikayətiniz bir tərəfdən haqlıdır.

Qənbər oğlu əfəndiyə:

*“Sənin coşğun ürəyindən bir afərin aldılar
Yazıq olmuş, haqqı tapdalanmış qadınlar”*

Yeni üsulda şeir yazmaq qaydası bu deyildir. Bu olsa, dünya-aləm şair olar.

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir:

Səhər saat 8-dən 10-adək; axşam saat 4-dən 6-yadək. İçəri şəhərdə Malı Krepostnovı küçədə 8 nömrəli evdə. Telefon nömrəsi 36-91. Малая-Крепостная ул. д. № 8. Телефон № 36-91.

2603

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəyə [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.
b-37

Doktor Leonid Ter-Avanesov

Daxili naxoşları və naxoş uşaqları qəbul etməyə başlamışdır. Hər gün səhər saat 8 yarımından 9 yarımaya kimi; 12-dən 2-yə kimi; axşam 4-dən 6-ya kimi. Ünvan: Merkurievski küçədə 5 nömrəli evdə (Doktor Parsadanovun azarxanasında). Telefon 41-18.

2627

Pul

Həmin kanuni-səninin [yanvarın] 18-də gecə “M. S. Əliyev və X. B. Hacı Həsənqulu” ticarətxanasının üzvü Xudadad bəy Hacı Həsənqulu, Nikolayevski küçədən “Təbriz” mehmanxanası yanından keçərkən səki üstündə bir bağlı ümumi hökumət pulu tapmışdır. Pul sahibi Starı polis küçəsində Hacı

Zeynalabdin Tağıyevin evində ticarətxanaya müraciət edə bilər. Telefon nömrələri: 48-46 və 49-03

2651

Elan

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi

Həmin yanvar ayının 24-də cümə günündə saat 12-də Bakı Şəhər İdarəsi (Dumasının) zalında Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinin ümumi iclası təyin olunmuşdur. Müsəlmanlardan rica olunur ki, vaxtımüəyyəndə [təyin edilmiş vaxtda] iclasa təşrif gətirib üzv yazılısınlar və intixabda [seçkidə] iştirak edəsinlər.

Sədr: Mirzə Əsədullayev

T-12

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir bəy**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Yeni ingilis kabinəsi

səh. 320. “Robinzon Kruzo”: İngilis yazıçısı Daniel Defonun məşhur romanı (Robinzon Kruzo) nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 324. “hürriyyəti-mətbuat, kəlam, ittifaq və qeyrə”: qəzetdə “hürriyyət, mətbuat, kəlam, ittifaq və qeyrə” kimi getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 325. “...Vilhelmin yatacaq otağını...”: söhbət Almaniya imperatoru II Vilhelmdən gedir.

Marstal [Marstall]: Berlində tarixi bina, 1901-ci ildə sarayın at tövləsi kimi tikilmişdir. Burada imperiyanın atları və faytonları saxlanırdı.

Qəzetələrdən

səh. 329. “Tomaşuv”: Polşada bu adda iki rayon var: Polşanın mərkəzi hissəsində, Lodz voyevodalığında və Polşanın cənub-şərqində, Lyublin voyevodalığında.

“Kovno”: indiki Kaunas şəhəri.

“Vilno”: indiki Vilnüs şəhəri.

Sevimli ölkəm

səh. 329. “Şiş ucları buludlarla döğüşən”: qəzetdə “döğüşən” yerinə “döğümüş” getmişdir.

“Quzğun dəniz”: Xəzər dənizi nəzərdə tutulur.

Mətbuat

səh. 330. “...altı vilayətdən...”: Burada söhbət Osmanlı dövlətinin Ərzurum, Van, Mamürətüləziz, Diyarbəkir, Sivas və Bitlis vilayətlərindən gedir. Bu vilayətlər, Rusiya və Qərb dövlətləri tərəfindən, bölgədə erməni dövləti qurulması layihəsinin tətbiq sahəsinə

çevrilmişdi. Bu vilayətlərə “Ermənistan” yaxud “Erməni vilayətləri” deyilməyə, San-Stefano və Berlin sülh müqavilələrindən sonra başlanmışdır. 1877-1878 Türkiyə-Rusiya müharibəsi nəticəsində 3 mart 1878-ci ildə imzalanan San-Stefano sülh müqaviləsinin XVI maddəsində bu bölgədən “Ermənistan” deyə söz edilmiş və Türkiyənin burada dərhal reformlara başlaması, həmçinin erməni əhalisinin təhlükəsizliyini təmin etməsi tələb edilmişdir. 13 iyul 1878-ci ildə imzalanan və San-Stefano müqaviləsinin Türkiyə üçün ağır şərtlərini müəyyən ölçüdə yüngülləşdirən Berlin müqaviləsində də bu bölgədən “ermənilərin yaşadıkları vilayətlər” deyə söz edilmiş və eyni tələblər təkrarlanmışdır.

Ordan-burdan

səh. 331. “Həccinqəbul”: Hacıqəbul nəzərdə tutulur; qəzetdə “Həccinqəbul” getmişdir.

“Qriqoryans”: əvvəlki nömrələrdə bu şəxsin soyadı “Qriqoryan” kimi getmişdi.

səh. 332. “Filankəs”: bu imza Üzeyir Hacıbəyliyə məxsusdur.

Bizə yazırlar

səh. 334. “Masallı”: qəzetdə “Masallar” getmişdir.